"उपजीका आसिञ्चन् धन्वन्युदकम्" । ६,१००,२,

उपजीव त्रि० उपगतो जीवं जीवनम् अत्या०स०। जीवनोपगते । "उपजीवाःस्थो जीव्यासम्" अथ०१९,६९,२, उपाद् द्व्यच्कत्वेन तत्पुरुषेऽन्तोदात्तोऽयम् ।

उपजीवक त्रि० उप+जीव–ण्वुल् ।१उपजीवनोपायवति "सूचकाः सेतुभेत्तारः परवृत्त्युपजीवकाः । अकृतज्ञाश्च मित्राणां ते वै निरयगामिनः" भा०आ०२३अ०। उपजीव्यतया २इतरालम्बके ३प्रयोज्ये "उपजीव्योपजीवकभावः" न्यायप्र० उपजीव्यशब्दे विवृतिः ।

उपजीवन न०उप+जीव–करणे ल्युट् । १जीविकायाम् । "क्षत्रियस्यैतदेवाहुर्धर्मं कृष्णोपजीवनम्" भा०व०२१अ० । "उपजीवनञ्च पर्जन्योदानमस्य परायणम्" भा०व० ३१ अ०। भावे ल्युट् । २वृत्त्याद्यर्थमाश्रये "स्त्रीशूद्रविट्क्षत्रबधोनिन्दितार्थोपजीवनम्" या०स्मृ० "आत्मप्रदानं सौम्यं त्वमद्भ्यश्चैवोपजीवनम्" भा०स०७६अ०।

उपजीवनीय त्रि० उप+जीव–कर्मणि अनीयर् । वृत्त्याद्यर्थमालम्बनीये "यत्र वा अस्यै बहुलतया ओषधयस्तदस्या उपजीवनीयतमम्" शत०ब्रा०१,३,३,१०, रसवतीमुपजीवनीयामकुर्वत" १,२,५,११,

उपजीविका स्त्री उपजीवयति उप+जीव–करणे कर्तृत्वोपचारात् ण्वुल् अत इत्त्वम् । जीवनोपायभूतायां वृत्तौ ।

उपजीविन् त्रि० उप+जीव–णिनि । १आश्रिते २वृत्त्याद्यर्थमालम्बके च "भीमकान्तैर्नृपगुणैः स बभूवोपजीविनाम्" रघुः। "अव्रतानाममन्त्राणां जातिमात्रोपजीविनाम् । नैषां प्रतिग्रहोदेयोन शिलाम् तारयेच्छिलाम्" "जातिमात्रोपजीवी वा कामं स्यात् ब्राह्मणब्रुवः" मनुः । स्त्रियां ङीप्

उपजीव्य त्रि० उप+जीव–ण्यत् । १आश्रये । २ज्ञानसत्तावृत्त्याद्यर्थम् अवलम्बनीये "अलमुपजीव्यानां मान्यानांवाक्ये कटाक्षनिक्षेपेण" सा०द०। "उपजीव्यद्रुमाणाञ्च विंशतेर्द्विगुणोदमः" या०स्मृ० । "उपजीव्यबाधापत्तेः" शब्दचि०। उपजीव्यत्वञ्च स्वसत्ताप्रयोजकत्वम् स्वज्ञानप्रयोजकत्वञ्च । उपजीव्योपजीवकभावश्च ज्ञानसत्त्वयोः प्रयोज्यप्रयोजकभावः । यथा एकस्यान्यसत्ताप्रयोजकत्वमपरस्य च तत्प्रयोज्यसत्ताकत्वम् । एवम् अन्यज्ञानप्रयोजकत्वम् अन्याधीनज्ञानविषयत्वं च यथायथं प्रयोगानुसारे बोध्यम् । [उपजोषणमप्यत्र न० ।

उपजोष पु०उप+जुष–प्रीतौ घञ् ।१प्रीतौ२सेवने च । ल्युट्।

उपजोषम् अव्य० उप+जुष–प्रीतौ वा० अम् । १प्रीतौ १कल्याणे ३यथाकर्म्मभोगमित्यर्थे च । तत्र प्रीतौ "यथोपजोषं सर्व्वश्च जनश्चिक्रीड भारत" । भा०आ०११२अ०। "यथोपजोषं विहितैर्हि कृष्णा" भा०आ०१९९अ० अत्र सर्व्वत्र उपजोषशब्देनापि यथाशब्दस्याव्ययीभावोऽपि भवितुमर्हति । उप–सामीप्ये जोषम् मौनम् । ४सामीप्येन मौने च "किमिदमुपजोषमास्यते" शकु० ।

उपज्ञा स्त्री उप+ज्ञा-कर्म्मणि अङ् । विनोपदेशेन स्वयमुद्भाव्ये १प्रथमं ज्ञायमाने । उपज्ञाशब्दस्य तु तदादित्वविवक्षायाम् उत्तरपदस्थस्य तत्पुरुषे क्लीवता । "पाणिन्युपज्ञं व्याकरणम्" सि०कौ० । "अथ प्राचेतसोपज्ञं रामायणमितस्ततः" रघुः । "केकय्युपज्ञं वत वह्वनर्थम्"। भट्टिः भावे अङ् । २आद्यज्ञाने तत्पुरुषे स्त्री न क्लीवता

उपज्ञात त्रि० उप+ज्ञा–क्त । विनोपदेशेन ज्ञातेऽर्थे ।

उपज्योतिष न० उपगतं सादृश्येन ज्योतिषम् अत्या०स० । ज्योतिषशास्त्रानुकारिणि गणितादिशास्त्रे ।

उपढौकन न० उप+ढौक-भावे ल्युट् । १उपहारे राजादेः संतोषार्थं द्रव्यादिप्रापणे (भेटदेओया) कर्म्मणि ल्युट् । २उपह्रियमाणे उपायनद्रव्ये ।

उपतन्त्र न० उपगतं तन्त्रम् अत्या०स०। शिवोक्ततन्त्रसदृशे सिद्धर्षिकृते तन्त्रभेदे तच्च वाराहीतन्त्रे दर्शितं यथा "सैद्धोक्तान्युपतन्त्राणि कपिलोक्तानि यानि च । अद्भुतानि च तन्त्राणि जैमिन्युक्तानि यानि च । वशिष्ठः कपिलश्चैव नारदो गर्ग एव च । पुलस्त्यो भार्गवः सिद्धो यात्तवल्क्यो भृगुस्तथा । शुक्रो बृहस्पतिश्चैव अन्ये ये मुनिसत्तमाः । एभिः प्रणीतान्यन्यानि उपतन्त्राणि यानि च । न संख्यातानि तान्यत्र धर्म्मविद्भिर्महात्मभिः । सारात् सारतराण्येव सङ्ख्यातानि निबोधतेति" ।

उपतप्त त्रि०उप–आधिक्ये–तप–क्त । सन्तप्ते । "स्मरोपतप्तोऽपि भृशं न स प्रभुः" नैष० ।

उपतप्तृ त्रि० उप+तप–बा०भावे तृच् ।१सन्तापे। अमरे भावप्रकरणे "स्वारः स्पर्शःस्प्रष्टोपतप्तेति" पाठात् भावे एव तृच् इति क्षीरस्वामी । तेन शब्दकल्पद्रुमे तापकपर्य्यायताकथनं प्रामादिकमेव । कर्त्तरि तृच् स्त्रियां ङीप् । २तापके ३रोगादौ च ।

उपताप पु० उप+आधिक्ये तप–आधारे घञ् । १त्वरायां भावे घञ् ।२सन्तापे ण्यन्ततपेरच् ३रोगे मेदि० । करणे घञ् ४अशुभे५पीडने च रत्नावली । "दीक्षितानुपतापे" आश्व०श्रौ०६,९,१,पुंस्त्वोपघातेन्द्रियोपतापान् तथा मुखा-